

पुणे, शुक्रवार, ६ डिसेंबर २०२४

संपादकीय

सत्कर्म करणारी व्यक्ती अल्पकाळ जगली तरी तिचे जीवन सार्थक झाले, मात्र सत्कर्म न करणारी व्यक्ती दीर्घकाळ जगली तरी तिचे जीवन निरर्थक आहे.

— **आर्य चाणक्य**

दिल्लीचेही तखत राखतो...

देवेंद्र फडणवीस यांच्या मुख्यमंत्रिपदाच्या तिसऱ्या पर्वाची सुरुवात दिमाखदार आणि भव्य अशा शपथविधी सोहळ्याने झाली. पंतप्रधान, भाजपशासित राज्यांचे मुख्यमंत्री, मित्रपक्षांचे नेते, उद्योगपती, अभिनेते, क्रिकेटपटू, संतमहंत अशा विविध क्षेत्रातील मान्यवरांनी या समारंभाला हजेरी लावली होती. जणू ‘उतरली तारकादळे नगरात...’ असेच हे दृश्य होते. या दिमाखदार सोहळ्यातून दिला गेलेला राजकीय संदेश अगदी स्पष्ट होता. तो म्हणजे महाराष्ट्रातील नवनिर्वाचित सरकारची स्थापना, त्याचे काम आणि त्याचे भवितव्य याला राष्ट्रीय लोकशाही आघाडीच्या आणि प्रामुख्याने भाजपच्या दृष्टीने कमालीचे महत्त्व आहे. उत्तरप्रदेश पाठोपाठ खासदारांची सर्वात जास्त संख्या असलेले हे राज्य आहे, म्हणूनच केवळ नव्हे, तर देशाची आर्थिक राजधानी या राज्यात आहे म्हणूनही. देशाच्या विकासाची जी स्वप्ने आणि संकल्प आहेत, ती पूर्ण होणे हे महाराष्ट्र कसा पुढे जातो, यावरही अवलंबून असेल. खरे तर मोठे आव्हान आहे, ते हेच. एकनाथ शिंदे व अजित पवार या दोघांनीही उपमुख्यमंत्र्यांनीही फडणवीस यांच्याबरोबरच पदाची शपथ घेतली. त्यानंतर झालेल्या पहिल्याच मंत्रिमंडळाच्या बैठकीतील निर्णयांची माहिती देण्यासाठी घेतलेल्या पत्रकारपरिषदेत मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी जे निवेदन केले, ते वास्तवाची जाण असल्याचे दाखविणारे आणि विजय नम्रतेने स्वीकारत असल्याचे निदर्शक होते.

पदे बदलली असली तरी हा तांत्रिकतेचा भाग आहे, आम्ही एकत्रित आणि एका विचाराने काम करू, असेही ते म्हणाले. प्रचारकाळात निर्माण झालेली कटूता, विखार हे सगळे मागे टाकून समन्वयाचा, सर्वांना बरोबर घेऊन जाण्याचा मनोदय त्यांनी व्यक्त केला. अगदी विरोधकांचे सहकार्यही घेऊ, असेही त्यांनी सांगितले, हेदेखील उल्लेखनीय. प्रचारात दिली गेलेली आश्वासने ही राज्याच्या तिजोरीच्या आवाक्याबाहेरची होती. सर्वच पक्षांमध्ये याची बेभान स्पष्टां होती. पण याचे परिणाम राज्याच्या प्रगतीवर होऊ शकतात. लाडकी बहीण योजनेसाठी १५०० वरून २१०० वर रक्कम देण्याच्या आश्वासनावर ठाम असल्याचे मुख्यमंत्र्यांनी सांगितले असले तरी योजनेचे निकष आता काटेकोरपणे पाळले जातील, असे त्यांनी पहिल्याच पत्रपरिषदेत जाहीर केले, हे अर्थपूर्ण आहे. नदीजोड प्रकल्पावर भर देण्यासंबंधी केलेली घोषणा खऱ्या अर्थाने महाराष्ट्राचे भाग्य बदलवू शकेल. न्यायालयाने परवानगी दिली तर स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकांचेही विगुल वाजतील.

सोहळ्याच्या आयोजनावर किती खर्च झाला, याच्या सुरूस कहाण्या आता रंगतील. जेव्यांचे काही निर्णय अमान्य असले तरी ते स्वीकारावे लागतात. ‘चालायचेच’ असे म्हणत आता लक्ष द्यावे लागणार आहे ते भविष्यातल्या महाराष्ट्राकडे. मोदींच्या स्वप्नांना जोड देणारी अर्थव्यवस्था देशात प्रत्यक्षात उभी करायची असेल, तर महाराष्ट्राचे ‘ग्रोथ इंजिन’ वेगाने धावते ठेवावे लागेल. महाराष्ट्र अन्य राज्यांच्या तुलनेत काहीसा मागे पडला आहे. शेतीला पाणी मिळत नाही, उद्योग शेजारी जाताहेत. एका पक्षाचे मोठे प्राबल्य असल्याने आता निर्णय वेगाने होतील, अशी अपेक्षा आहे. केंद्रात समविचारी सरकार असल्याने डबलइंजिनची शक्ती मिळेल. निधींचे वाटप होत राहील. अनेक महत्त्वाकांक्षी प्रकल्प गेल्या काही वर्षांत प्रत्यक्षात येऊ शकले नाहीत. ते आता पूर्ण करण्यासाठी आपले सरकार प्राधान्य देईल, असे फडणवीस यांनी जाहीर केले. शक्तिपीठ महामार्गासारख्या मोठ्या प्रकल्पांचा त्यांनी यासंदर्भात उल्लेख केला. राजकीय आणि अन्य वादांच्या जोखडांमुळे अनेक विकासप्रकल्प रखडतात. त्यामुळे विकासोन्मुख धोरणांवर सहमती निर्माण करण्याचे आव्हान जसे फडणवीस यांच्यासमोर असेल तसेच मित्रपक्षांबरोबरचे संबंध चांगले ठेवण्याचे राजकीय आव्हानही असेल. सामाजिक वीण वादामुळे विसरविशीत झाली. ती पूर्ववत करण्यासाठी प्रयत्न करायला हवेत. लोकसभा निवडणुकीत पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखालील सरकारला तिसऱ्यांदा मतदारांनी संधी दिली खरी; पण जागा कमी होऊन २४० वर आल्यामुळे सत्ता मिळून्ही जणू काही पराभव झाल्यासारखे वातावरण भाजपला अनुभवावे लागले होते. त्या झाकोळातून बाहेर येण्यास भाजपला महाराष्ट्रातल्या निर्भेळ विजयाने मदत होणार आहे. भाजपच्या सध्याच्या उतरंडीत देवेंद्र फडणवीस हे नाव बरेच उच्चस्थानी जाऊन पोचले आहे, याचीही चुणूक दिमाखदार शपथविधी सोहोळ्याने दाखवून दिली. फडणवीस यांच्या भविष्यातील राजकीय वाटचालीकडेदेखील आत्तापासून राजकीय निरीक्षकांचे लक्ष राहील, यात शंका नाही. मोदी आझाद मैदानात जमलेल्या गर्दीसमोर ज्या पद्धतीने विनम्र झाले, ती भावना दिल्लीच्या तख्ताला महाराष्ट्राचा आधार असल्याचे नि:शब्दपणे नमूद करणारी वाटत होती.

मतमतांतरे

‘कॅप्टन’ देवेंद्र फडणवीसच

‘मी पुन्हा येईन’ या फडणवीस यांच्या २०१९मधील विधानसभेतील भाषणाची अनेकदा विरोधकांनी टिंगल उडवली; पण ते पुन्हा आलेत तेही बहुमतान्या आकड्यापेक्षा जास्त संख्येने. यंदाच्या निवडणुकीत विरोधकांना जनतेनं साफ नकारल्याचं चित्र निर्माण झालं आहे. या विधायसभेत जवळजवळ दोनशे पेक्षा जास्त मराठा समाजाचे आमदार आहेत. त्यामुळे मराठा आरक्षणाच्या प्रश्नावर महायुतीचे सरकार किती सकारात्मक निर्णय घेते, हे पाहणे महत्त्वाचे असणार आहे. पूर्ण बहुमतानेच सरकार महाराष्ट्राला प्रातिपक्ष्यावर नेईल, ही महाराष्ट्राच्या जनतेची अपेक्षा असेल.

सुदर्शन दोरेकर, पुणे

जबाबदारी वाढली

ते पुन्हा आलेच! हा अग्ररलेख वाचला. संथम आणि विवेकाच्या जोरावर खडतर आव्हानांशी सामना करत आधुनिक अभिमन्यूने अखेर चक्रव्यूह भेदलाच. प्रचंड मेहनत, प्रसंगी दोन पावले मागे जाऊन सत्तेतील सर्वोच्च पदाचा त्याग करत या मुत्सद्दी ,करारी आणि धुरंधर नेत्याने आपला इरादा आणि शब्द खरा करून दाखवला. मोठं बहुमत मिळाल्याने मुख्यमंत्र्यांची आणि सर्वांशीमने महायुतीचीही जबाबदारी वाढली आहे. अपेक्षांचा भार शिरावर घेऊन येणाऱ्या आव्हानांवर त्यांना मात करावी लागेल. त्यासाठी आपासत समन्वय ठेवून राज्यशक्त हाकावे लागेल. सत्तेतील सहकारी आणि विरोधक यांच्यामधील मतभेदांपासून मनभेदाचा झालेला प्रवास समृद्ध महाराष्ट्राच्या विकासासाठी संपवावा लागेल.

नितीन दहिबडीकर, पुणे

संधीचे सोने करा

महायुतीच्या सरकारला संपूर्ण राज्यातील जनतेने साथ दिली आहे. त्याचे सर्व नेत्यांनी एकत्र येऊन सोने करावे व महाराष्ट्राची संस्कृती, परंपरा जपून प्रगती करावी. नवीन सरकारचा हार्दिक शुभेच्छा.

विजय आकुर्डेकर, पुणे

विशेष

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

ज. वि. पवार

डॉ. आंबेडकरांचे चार आद्यचरित्रकार

डॉ.

बाबासाहेब आंबेडकर यांचे चरित्रकार म्हटल्याबरोबर दोन नावे प्रामुख्याने आठवतात... ती म्हणजे अनंत विठ्ठल तथा धनंजय कीर आणि चांगदेव भगवानराव खैरमोडे. धनंजय कीर यांनी एकच चरित्रग्रंथ लिहिला. तो मराठी आणि इंग्रजीत असल्याने त्याला जागतिक प्रसिद्धी मिळाली. खैरमोडे यांनी बाबासाहेबांचे चरित्र खंडरूपाने लिहिले, त्यामुळे त्यांचे एकूण २२ खंड प्रकाशित झाले. खैरमोडे यांनी मोठ्या प्रमाणात दस्तऐवजीकरण केल्यामुळे ते खंडही महत्त्वाचे ठरले. त्यांचा पहिला खंड आणि धनंजय कीर यांनी लिहिलेले चरित्र बाबासाहेब हयात असतानाच प्रसिद्ध झाले होते. ही दोन्ही चरित्रे परिश्रमपूर्वक लिहिली असली तरी त्यात काही त्रुटी होत्या. परंतु त्याआधी ज्या आद्यचरित्रकारांनी चरित्रे लिहिली, तिला श्रद्धेची आणि भक्तीची किनार आहे. या चरित्रलेखनाची सुरुवात १९४०पासून सुरू झाली. म्हणजे बाबासाहेबांच्या महापरिनिर्वाणाच्या सोळा वर्षे आधी लिहिली गेली, त्यामुळे ती परिपूर्ण नाहीत, हे ओघानेच आले.

यू. एम. सोलंकी : बाबासाहेबांची कर्मभूमी ही प्रामुख्याने महाराष्ट्र होती. त्यांचे अनेक सहकारी हे मराठी भाषिक होते; परंतु आश्चर्याची बाब म्हणजे त्यांचे पहिले चरित्र हे मराठीभाषिक लेखकाने लिहिले नाही. ते प्रकाशित झाले २८ ऑगस्ट १९४० रोजी गुजराथी भाषेत आणि त्याचे लेखक होते यू. एम. सोलंकी. त्या चरित्रग्रंथाचे नाव आहे ‘जीवनचरित्र डॉ. बी. आर. आंबेडकर.’ मुंबई या डॉ. आंबेडकरांच्या कर्मभूमीपासून शेकडो मैलावर दूर असलेले सोलंकी म्हणतात, “बाबासाहेबांमुळे मी अक्षरशः भारानुन गेले. बाबासाहेबांच्या कर्तृत्वाचा केवळ भारतीयांनीच नव्हे, तर युरोपीयन विद्वानांनीही गौरव केला आहे. त्यांच्या कर्तृत्वाचा सुगंध जिकडे-तिकडे दरवळत आहे.” हा चरित्रग्रंथ अहमदाबादाच्या ’महागुजरात दलित युवक नवपुस्तक मंडळ’ने प्रकाशित केला, तर मन्सुरी इस्लामाबाई करीमबाई यांच्या ’मन्सूर प्रिंटिंग प्रेस’ने मुद्रित केले. त्याची दुसरी आवृत्ती अहमदबादाच्या अमित ग्रंथदर्शनी ज्योतीकर यांनी १५ डिसेंबर २०२३ रोजी गुजराती साहित्य अकादमीमार्फत एकाचवेळी गुजराती आणि इंग्रजीमध्ये प्रकाशित केली. विजय सुबावे यांनी हिंदी भाषेतील चरित्रग्रंथाला प्रस्तावना लिहिली असून हे पुस्तक सर्वत्र उपलब्ध आहे.

तानाजी बाळाजी खरावतेकर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे दुसरे चरित्र लिहिले ते मराठी भाषिक तानाजी बाळाजी खरावतेकर यांनी. ते मूळचे होते रत्नागिरी जिल्ह्यातील खरावते गावातले; परंतु हे चरित्र प्रकाशित झाले ते २९ मार्च १९४६ रोजी कराची येथून. खरावतेकर यांनी या चरित्राचे लेखन १९४३ मध्येच पूर्ण केले होते. अलीकडच्या काळापर्यंत हे चरित्रदेखील बाजारत उपलब्ध नव्हते. मध्यंतरी रमाकांत यादव यांना या चरित्राची जीर्णोद्धारस्थेील एक प्रत शिवकाम कुरंगकर यांच्याकडून प्राप्त झाल्यावर, त्याची सुधारित आवृत्तीचे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे दुसरे चरित्र लिहिले ते मराठी भाषिक तानाजी बाळाजी खरावतेकर यांनी. ते मूळचे होते रत्नागिरी जिल्ह्यातील खरावते गावातले; परंतु हे चरित्र प्रकाशित झाले ते २९ मार्च १९४६ रोजी कराची येथून. खरावतेकर यांनी या चरित्राचे लेखन १९४३ मध्येच पूर्ण केले होते. अलीकडच्या काळापर्यंत हे चरित्रदेखील बाजारत उपलब्ध नव्हते. मध्यंतरी रमाकांत यादव यांना या चरित्राची जीर्णोद्धारस्थेील एक प्रत शिवकाम कुरंगकर यांच्याकडून प्राप्त झाल्यावर, त्याची सुधारित आवृत्तीचे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे दुसरे चरित्र लिहिले ते मराठी भाषिक तानाजी बाळाजी खरावतेकर यांनी. ते मूळचे होते रत्नागिरी जिल्ह्यातील खरावते गावातले; परंतु हे चरित्र प्रकाशित झाले ते २९ मार्च १९४६ रोजी कराची येथून. खरावतेकर यांनी या चरित्राचे लेखन १९४३ मध्येच पूर्ण केले होते. अलीकडच्या काळापर्यंत हे चरित्रदेखील बाजारत उपलब्ध नव्हते. मध्यंतरी रमाकांत यादव यांना या चरित्राची जीर्णोद्धारस्थेील एक प्रत शिवकाम कुरंगकर यांच्याकडून प्राप्त झाल्यावर, त्याची सुधारित आवृत्तीचे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे दुसरे चरित्र लिहिले ते मराठी भाषिक तानाजी बाळाजी खरावतेकर यांनी. ते मूळचे होते रत्नागिरी जिल्ह्यातील खरावते गावातले; परंतु हे चरित्र प्रकाशित झाले ते २९ मार्च १९४६ रोजी कराची येथून. खरावतेकर यांनी या चरित्राचे लेखन १९४३ मध्येच पूर्ण केले होते. अलीकडच्या काळापर्यंत हे चरित्रदेखील बाजारत उपलब्ध नव्हते. मध्यंतरी रमाकांत यादव यांना या चरित्राची जीर्णोद्धारस्थेील एक प्रत शिवकाम कुरंगकर यांच्याकडून प्राप्त झाल्यावर, त्याची सुधारित आवृत्तीचे

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

डिंग टांग

मी जाणार नाही...!

 चित्र : दीपक संकपाळ

होत आहे.
मी पुन्हा येईन,
याच निर्धाराने,
याच भूमिकेत,
याच ठिकाणी,
नव महाराष्ट्राच्या निर्मितीसाठी!
...असे त्यांनी भावार्थ सुलत सांगितले होते. त्याने आम्ही आतून हललो होतो. खरे तर हिंदकळणे होतो. ते हिंदकळणे गेल्या मतदानात

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे दुसरे चरित्र लिहिले ते मराठी भाषिक तानाजी बाळाजी खरावतेकर यांनी. ते मूळचे होते रत्नागिरी जिल्ह्यातील खरावते गावातले; परंतु हे चरित्र प्रकाशित झाले ते २९ मार्च १९४६ रोजी कराची येथून. खरावतेकर यांनी या चरित्राचे लेखन १९४३ मध्येच पूर्ण केले होते. अलीकडच्या काळापर्यंत हे चरित्रदेखील बाजारत उपलब्ध नव्हते. मध्यंतरी रमाकांत यादव यांना या चरित्राची जीर्णोद्धारस्थेील एक प्रत शिवकाम कुरंगकर यांच्याकडून प्राप्त झाल्यावर, त्याची सुधारित आवृत्तीचे

हवामानबदलाचे मानसिक परिणाम

त्यातून तयार होत असलेली नवी संस्कृती ही जुन्या पारंपरिक पद्धतीपेक्षा भिन्न पातळीवर विकसित होत आहे. वर्षानुवर्षे पारंपरिक ऋतुनुसार योजलेले सण, उत्सव, रूढी परंपरा यांमध्ये मानवी जीवन बांधले गेले होते. आज मात्र अस्तित्वात असलेल्या तीन किंवा चार पिढ्या या संक्रमणावस्थेत अडकल्या आहेत.

जुन्या पहिल्या आणि दुसऱ्या पिढीतील माणसांची वये आणि त्यांना सामोरे येत असलेले प्रश्न किंवा समस्या त्यांनी यापूर्वी अनुभवलेल्या नाहीत. त्या काही प्रदेशात घडत असल्या तरी सर्वच ठिकाणी घडत नव्हत्या किंवा त्यांची तीव्रता अधिक नव्हती. वादळ, पूर, अवकाळी पाऊस, वीज कोसळणे, दुष्काळ अशा वातावरण बदलाच्या घटना त्यांना नव्याने अनुभवण्यास येत आहेत. त्यामुळे त्यांच्यापुढे रूढ झालेले जीवनचक्र पुरते कोलमडून पडत आहे. तिसरी पिढी तुलनेने तरण असल्याने त्यांना जरी या प्रश्नांना भिडण्याची शारीरिक तात्त्व असली तरी मानसिक स्थिती

त्यासाठी तयार नाही. चौथी पिढी तुलनेने लहान असल्याने त्यांना फरफटत जावे लागत आहे. धुकेंसाठी अन्न, कपडे या बाबी उपलब्ध होऊ शकतात. अनेकदा तशी आर्थिक कुवत असल्याने त्यावर मातही करता येते. आपत्तींवर समाज आणि सरकारकडून मदत मिळते; मात्र मानसिक स्थिती धक्का देणारी किंवा कोलमडून पडणारी ठरते. नव्याने किंवा अचानक येणाऱ्या समस्याला, आपत्तीला सामोरे जाण्याची नैसर्गिक कुवत नसल्याने जोराचा मानसिक धक्का बसतो. धक्का हा शब्दच आकस्मिक घडणाऱ्या घटनेनंतर उद्भवणाऱ्या मानसिक स्थितीशी जोडला

गेलेला आहे. चाकोरीबद्ध जीवनशैली असलेल्या मंडळींना असा धक्का सहन होणारा नाही. त्या धक्क्याने ते चिडचिडे होतात, हिसक, आक्रमक होतांना दिसतात. उदाहरण द्यायचे झाल्यास, मोटार पाण्यात अचानक अडकली तर कधीही पूर न पाहिलेल्या माणसाची अवस्था काय होईल? अशा वेळी हलबलतेची भावना निर्माण होते. आपण आता

उमटले, आणि विरोधक मात्र समूळ हादरले. असे हे हलणे, हिंदकळणे, आणि हारणे!! सगळी भूकंपाचीच लक्षणे!!

अभिनेदन करण्यासाठी आम्ही ‘सागर’ किनारी गेले. खऱ्याखुऱ्या सागरकिनारी असते, तेवढीच गर्दी इथेही होती. एका उत्साही उत्तर भारतीय बांधवाने तर मौका हेनन पाणीपुरीची गाडीच बाहेर लावण्याचा प्रयत्न केला. मंत्रिपदाच्या आशेने ‘सागर’ दर्शनासाठी आलेल्या काही होतकर